

Ärende: VN/35657/2024

Utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till miljöskyddslagen (direktivet om luftkvalitet)

Säkerställande, övervakning, hantering, information och kvalitetssäkring av mätningar av luftkvalitet

Era kommentarer till paragraferna om uppföljning, hantering av luftkvaliteten, lämnande av uppgifter, informationsresursen, uppföljning av miljöns tillstånd, information och kvalitetssäkring av mätningar och motiveringen till dem (142 a–142 d, 143, 144, 144 a, 144 b och 209 §)

Natur och Miljö ser positivt på att ansvarsfördelningen för övervakning och hantering av luftkvaliteten förtydligas och att det införs mer omfattande krav på uppföljning. En fungerande och tillförlitlig övervakning är en grundförutsättning för att skydda både människors hälsa och naturen från luftföroreningar.

Organisationen vill samtidigt betona att de utökade kraven kräver tillräckliga resurser för mätningar, modellering och datahantering. Utan tillräcklig finansiering riskerar uppföljningen att bli ojämn och otillräcklig, vilket i sin tur försvårar möjligheten att vidta effektiva åtgärder. Modellering är ett viktigt komplement, men får inte ersätta faktiska mätningar i områden med hög exponering av luftförorening.

Vidare anser Natur och Miljö att bestämmelserna om information till allmänheten är centrala för att säkerställa ett effektivt skydd för hälsa och miljö. Informationen bör vara aktuell, lättillgänglig och utformad så att den möjliggör konkreta skyddsåtgärder, särskilt för känsliga och utsatta grupper.

Planer för förbättring av luftkvaliteten

Era kommentarer till paragraferna om luftvårdsplanen och motiveringen till dem (145 och 145 a-145 c §)

Natur och Miljö stöder skyldigheten att utarbeta luftvårdsplaner för att uppnå gränsvärden, målvärden eller skyldigheter för genomsnittlig exponeringsminskning när dessa har överskridits. Luftvårdsplan är ett viktigt verktyg för att säkerställa att luftkvaliteten förbättras och att negativa effekter på hälsan och miljön minskar.

Organisationen anser att åtgärder för att skydda känsliga och utsatta grupper alltid bör ingå i luftvårdsplanerna och inte endast vid behov. Vidare bör planerna innehålla konkreta, tidsbundna och uppföljningsbara åtgärder som leder till verkliga förbättringar i luftkvaliteten.

Natur och Miljö vill också betona att luftvårdsplanerna bör samordnas med klimatpolitik, trafikplanering och energipolitik. Många av de viktigaste åtgärderna för att förbättra luftkvaliteten, såsom minskade trafik- och industriutsläpp samt renare energilösningar, bidrar samtidigt till klimatmålen och en mer hållbar samhällsutveckling.

Era kommentarer till paragraferna om färdplanen för luftvärden och motiveringen till dem (145 d-145 e §)

Natur och Miljö välkomnar införandet av färdplaner för luftvärden som ett förebyggande verktyg. Det är viktigt att åtgärder vidtas innan gränsvärden överskrids, eftersom långvarig exponering för luftföroreningar orsakar betydande skador på både hälsa och natur.

Organisationen anser att färdplanerna bör innehålla konkreta och tillräckligt ambitiösa åtgärder samt att skyddet av känsliga och utsatta grupper alltid bör beaktas. Färdplanerna bör även utgå från bästa tillgängliga vetenskapliga kunskap och bidra till att luftkvaliteten utvecklas i riktning mot internationella rekommendationer.

Era kommentarer till paragraferna om en handlingsplan på kort sikt och motiveringen till dem (146 § och 146 a §)

Natur och Miljö stöder kravet på handlingsplaner på kort sikt, men vill fästa uppmärksamhet vid de formuleringar och undantag som riskerar att begränsa deras effektivitet. Det är viktigt att planerna innehåller konkreta åtgärder som snabbt kan minska överskridningen av luftkvalitetens gränsvärden. Organisationens anser att formuleringar som innebär att åtgärder endast ska övervägas bör ersättas med krav på att åtgärder faktiskt vidtas. Handlingsplanerna bör dessutom innehålla på förhand fastställda åtgärder som kan tas i bruk utan dröjsmål, såsom begränsningar av trafik och andra utsläppskällor.

Natur och Miljö vill, liksom Hengitysliitto gjort i sitt utlåtande, lyfta fram småskalig vedeldning som en betydande källa till utsläppet av fina partiklar. Utsläppen från vedeldning påverkar både människors hälsa och närmiljön, särskilt i tätbebyggda områden. Enbart rekommendationer räcker inte för att minska exponeringen, utan mer effektiva åtgärder behövs.

Era kommentarer till paragraferna om tidsfrister, uppdatering, förfarande för utarbetande, information och lämnande av uppgifter samt motiveringen till dem (147 och 147 a)

Natur och Miljö stöder att allmänheten ges möjlighet att kommentera planer under minst 30 dagar. Organisationens anser att deltagandet aktivt bör främjas och att processen ska vara transparent så att det framgår hur inkomna synpunkter beaktas i beslutsfattandet.

Förlängning av tidsfristerna för att uppnå gränsvärdena och undantag som gäller utsläppsandelar

Era kommentarer till paragraferna och motiveringen till dem (147 b, 148 och 148 a §)

Natur och Miljö ser med oro på de föreslagna möjligheterna till undantag och förlängning av tidsfrister, eftersom de riskerar att försvaga genomförandet av luftkvalitetsdirektivet och fördröja åtgärder som är nödvändiga för att skydda hälsa och natur. Förlängningar bör därför endast godtas under mycket strikta förutsättningar.

Organisationen anser att undantag endast bör tillämpas i verkligt exceptionella situationer och att de alltid bör kombineras med krav på konkreta och effektiva åtgärder för att minska utsläpp och exponering. Undantag får inte fungera som en ersättning för aktiva åtgärder eller leda till att åtgärder skjuts upp.

Natur och Miljö vill även lyfta fram problematiken med undantag för sandning och vägdamm. Klimatförändringen leder till mildare och mer varierande vinterförhållanden, vilket kan öka behovet av sandning eller saltning av vägar och därmed också försämra luftkvaliteten genom fina partiklar. I stället för att möjliggöra undantag för sandning, bör fokus ligga på att utveckla metoder för halkskydd som är mindre skadliga för både hälsan och naturen, samt minska trafikens bidrag till partikelhalter. Organisationen betonar att långsiktiga och hållbara lösningar är avgörande för att minska problemen med försämrad luftkvalitet.

Möjlighet till rättslig prövning och besvär rätt

Era kommentarer till paragraferna och motiveringen till dem (186, 186 a, 190, 191, 194 a, 194 b och 195 §)

Natur och Miljö anser att det är mycket viktigt att allmänheten och miljöorganisationer ges rätt att initiera ärenden och överklaga beslut som gäller luftkvalitet. Detta är en central del av rättssäkerheten och bidrar till att säkerställa att lagstiftningen efterlevs. Organisationen vill betona att dessa processer måste vara tillgängliga, rättvisa och inte förenade med oskäliga kostnader.

Gränsöverskridande föroreningar och samarbete

Era kommentarer till paragrafen och motiveringen till den (211 a §)

Natur och Miljö betonar att en betydande del av luftföroreningarna är gränsöverskridande och att internationellt samarbete därför är avgörande. Finland bör aktivt verka för ambitiösa åtgärder inom EU för att förbättra luftkvaliteten.

Organisationen framhåller också att klimatpolitiken och luftvårdspolitiken är nära sammankopplade. Åtgärder som minskar utsläppen av fossila bränslen bidrar ofta samtidigt till bättre luftkvalitet. Natur och Miljö betonar att en betydande andel av luftföroreningarna, särskilt fina partiklar, har gränsöverskridande ursprung från utsläpp kopplade till exempelvis skogs- och markbränder. Klimatförändringen ökar risken för sådana bränder, vilket ytterligare förstärker problematiken.

Natur och Miljö framhåller att gränsöverskridande föroreningar inte minskar behovet av nationella och lokala åtgärder. Tvärtom bör den totala exponeringen minskas genom en kombination av internationella insatser och konsekventa inhemska utsläppsminskningar.

Övriga kommentarer om propositionen

Era kommentarer till förslagets konsekvenser (avsnitten 4.2.1–4.2.3 i utkastet till RP)

Natur och Miljö anser att de positiva konsekvenserna av förbättrad luftkvalitet bör ges en mer framträdande roll i konsekvensbedömningen. Minskade halter av luftföroreningar medför betydande vinster, särskilt genom renare livsmiljö, minskad sjuklighet och dödlighet samt förbättrad livskvalitet. Organisationen understöder att en nationell analys av värdet av luftkvalitetsåtgärdernas nytta tas fram för att bättre synliggöra de långsiktiga positiva effekterna.

Övriga kommentarer om propositionen

Natur och Miljö tackar för möjligheten att kommentera förslaget till lag om ändring av miljöskyddslagens direktiv om luftkvaliteten. Natur och Miljö anser att lagförslaget utgör ett steg i rätt riktning, men att ytterligare skärpningar är motiverade för att säkerställa ett tillräckligt skydd för människors hälsa och miljön. Organisationen betonar att gräns- och målvärden för luftkvaliteten bör närma sig rekommendationerna från Världshälsoorganisationen (WHO). På längre sikt bör lagstiftningen utvecklas så att den bättre motsvarar dessa riktlinjer.

Natur och Miljö vill också framhålla att luftkvalitet bör integreras i all relevant politik, särskilt inom klimat-, transport-, naturresurs- och energipolitik samt samhällsplanering, för att uppnå en hållbar och hälsosam luftkvalitet.

Med vänliga hälsningar,

Jonas Heikkilä

Verksamhetsledare

Natur och Miljö rf

Heikkilä Jonas
Natur och Miljö r.f